

mindst, at elever og studerende er sig deres demokratiske ansvar bevidst.

En væsentlig forudsætning for det danske folkestyre - den folkelige oplysningstradition - er kun i meget begrænset omfang omfattet af dette lovforslag, ligesom folkeoplysningsområdet heller ikke var omfattet af den redegørelse til Folketinget, som danner grundlag for lovforslaget. Dette forhold skyldes et stærkt ønske fra de foreninger mv., der har tilknytning til især friskoler og private grundskoler samt efterskoler, folkehøjskoler og husholdnings- og håndarbejds-skoler. Ønsket er hovedsageligt begrundet med, at bestyrelserne for disse selvejende institutioner selv afgør demokratiets omfang og form, da skoleområdet er præget af en lang, ikke-formaliseret demokratisk tradition. Det demokratiske element på folkeoplysningsområdet, som har sine rødder tilbage fra folkeoplysningsens start, ligger i friheden til at etablere egen skole ud fra ideologiske principper og friheden til skolevalg for eleverne og, for de yngstes vedkommende, deres forældre.

At folkeoplysningen er folkestyrets muld er en gammel erkendelse. Det danske folkestyre er gennem århundreder vokset ud af det brogede danske foreningsliv, herunder andelsbevægelsen og lokale vælgerforeninger. Nogle vil hævde, at det kun er af historisk interesse, men Danmark er stadig et foreningsland, hvor nye foreninger, netværk og folkelige initiativer fortsat vokser frem. Et folkestyre kan ikke overleve i længden uden folkelig deltagelse og debat. Derfor skal vi værne om og støtte de mødesteder - både de gamle traditionelle former, som vi kender så godt, og de nye, ukendte og måske mere eksperimenterende måder - hvor den folkelige oplysning, den folkelige debat og dermed vores folkestyre udfolder sig.

Men også det mere formaliserede uddannelsessystem rummer i sig de bærende forudsætninger, der kan bidrage til at sikre den demokratiske livsform.

Selv om meget er sket siden slutningen af 1960'erne, er det foregået i forskelligt omfang på de enkelte uddannelsesområder. Etablering af formelle demokratiske rammer for uddannelserne er i sig selv ikke tilstrækkeligt - demokratisk udvikling af uddannelserne indebærer herudover en øget åbenhed over for og øget integration med det omkringliggende samfund. Mange institutioner samarbejder med erhvervslivet om indhold og tilrettelæggelse af uddannelserne i et samspil med erhvervslivets behov. Et lignende samarbejde er ikke utænkeligt med fx lokale politiske organisationer. Uddannelsesområdet må bidrage til en viderbringelse af forståelsen for demokratiet.

Siden sidst i 1960'erne er der gradvist sket lovregulering af medbestemmelse og demokrati på de fleste uddannelsesområder. Der er dog ikke lovgivet samordnet og sammenhængende ud fra en fælles strategi for uddannelsessystemet som sådan med henblik på demokratisk udvikling og organisationsopbygning mv..

Demokrati i det danske uddannelsessystem er kommet til at spille ind på tre forskellige områder:

1. Undervisning i demokratiets virkemåde

I folkeskolen og ungdomsuddannelserne er der en række fag, der i læse-/studieplanerne indeholder beskrivelser af folkestyrets virkemåde og borgernes demokratiske rettigheder og pligter.

2. Demokrati i den konkrete undervisningssituation

Folkeskolen og frie grundskoler rummer internationalt set en meget høj procentdel af børnene på hvert alderstrin, med skoleklasser sammensat på tværs af fx sociale og etniske baggrunde. Rummelighed og ligeværd er markante kendetegn ved det danske uddannelsessystem. Folkeskoleloven fastsætter, at lærere og elever på hvert klassetrin og i hvert fag løbende skal samarbejde dels om fastlæggelse af de mål, der søges opfyldt, dels i videst muligt omfang om arbejdsformer, metoder og stofvalg. Fra første færd i uddannelsessystemet lægges der op til, at eleverne har et medansvar for egen læring.

3. Indflydelse på institutionernes og uddannelsernes hverdag - det repræsentative demokrati

Danmark er blandt foregangslandene, hvad angår elev- og studenterindflydelse på skolens /uddannelsesinstitutionens hverdag og på den overordnede rådgivning om uddannelsespolitiske spørgsmål. Danmark har lang tradition for lovfæstet medinddragelse af elever og studerende i hverdagen på uddannelsesstedet.

Uddannelsessystemet har således på mange måder været banebrydende for den generelle udvikling i den offentlige sektor. Brugerindflydelse eller kundekontakt har været kodeord for mange omstillingsprocesser og omdefineringer af myndigheders og institutioners rolle og omverdensforståelse.

De tre områder må ses i sammenhæng: For at undervisning i demokrati og folkestyre kan give mening, må elever og studerende opleve indflydelse på og ansvar for egen hverdag i klassen, på institutionen og i uddannelsessystemet som sådan. Elev- og studenterdemokrati drejer sig ikke om at fratage andre parter indflydelse, men en udvikling af elev- og studenterde-